

Delo, nezaposlenost in prosti čas

4.1. NARAVA DELA

IZVOR SODOBNIH STALIŠČ DO DELA

Protestantizem je igral pomembno vlogo pri oblikovanju sodobne delovne etike (Weber). Calvinisti so obravnavali delo kot poklicanost od Boga in so delali z vdanostjo in obvezo, da bi se prepričali, da jih je Bog izbral za nebesa.

Drugi glavni vir modernih stališč do dela najdemo v sami industrijski revoluciji. Delavci, ki so bili navajeni, da v veliki meri nadzorujejo svoje delovne vzorce, so nov delovni čas, kjer je bila poudarjena točnost, doživljali kot zatiranje. Bili so ogorčeni, da morajo delati na normo.

4.2. DELO IN PROSTI ČAS - KONFLIKTNI POGLEDI

KARL MARX - ODTUJENO DELO

Proizvodnja blaga in uslug je ključno za človekovo srečo in samouresničitev.

Odtujitev: ljudje ne morejo najti zadovoljstva in samouresničitve pri opravljanju svojega dela

Tržno blago: izdelki so postali predmet blagovne menjave, niso več sredstvo za izpolnjevanje potreb posameznika in skupnosti

Mezdno delo: sistem suženjstva, ki vključuje izkoriščanje delavcev

HERBERT MARCUSE - ODTUJITEV OD DELA IN PROSTEGA ČASA (neomarksist)

Vse razvite industrijske družbe teptajo možnosti za razvoj osebnosti.

Lažne potrebe: prosti čas, ki ga vsiljujejo množična občila. Služijo za odvratanje pozornosti od pravega izvora odtujitve. Njihovo zadovoljevanje le navidezno omili odtujitev. Zagotavljajo visoko motivirano delovno silo, ki dela za denar, ki ga potroši, in ustvarja trg za industrijske izdelke.

C. WRIGHT MILLS - ODTUJITEV BELIH OVRATNIKOV

Družbo vodi vladajoča elita in ne vladajoči razred, ki ima v lasti proizvodna sredstva.

Tržišče osebnosti: terciarni sektor (storitvene dejavnosti) je vodil k spremembi od večšin s predmeti k večini z osebami

KRITIKA KONFLIKTNIH NAZOROV

Konfliktni nazori temeljijo na precej nejasni sliki, kaj bi ljudje lahko bili in kaj bi morali biti. Ta pogled pove več o vrednotah določenih sociologov, kot pa o resnični človeški biti. Praviloma ne upoštevajo pomenov, ki jih mnogi člani družbe pripisujejo svetu. Konfliktni nazori so zelo splošni.

4.3. EMILE DURKHEIM - DRUŽBENA DELITEV DELA - FUNKCIONALISTIČNI POGLED

Predindustrijska družba:

Družbena solidarnost: temelji na podobnosti med posameznimi člani družbe.

Mehanska solidarnost: enotnost, ki temelji na podobnosti; značilna za predindustrijsko družbo

Organska solidarnost: temelji na razlikah (kot v fizičnem organizmu se organi dopolnjujejo); industrijska družba. Specializirana delitev dela in hitra širitev industrijske družbe ogrožata družbeno solidarnost. Ustvarjata anomijo (breznormnost).

4.4. NEZAPOSLENOST

Vzorci nezaposlenosti: nezaposlenost je višja med nižjimi razredi, moškimi, mladimi (moškimi), etničnimi skupinami (mlajšimi člani), v regijah, ki so tradicionalno odvisne od težke industrije

Kategorije nezaposlenosti (vzroki):

- Frikcijska nezaposlenost se pojavi, ko delavci zamenjajo službe, vendar ne začnejo z delom v novi službi takoj.
- Strukturna nezaposlenost se pojavi, ko so razpoložljiva tako delovna mesta kot delavci, vendar pa delavci ne ustrezajo delovnim mestom.

Obstajata dve vrsti strukturne nezaposlenosti:

- regionalna nezaposlenost obstaja, ko brezposelni ne živijo na območjih, kjer so na razpolago ustrezna delovna mesta,
  - sektorska nezaposlenost obstaja, ko so brezposelni brez ustreznih veščin ali kvalifikacij, da bi zasedli prosta delovna mesta.
- Ciklična nezaposlenost se pojavi, kadar se menjata strukturna in občasna nezaposlenost.

MARKSISTIČNE TEORIJE NEZAPOSLENOSTI

Nezaposlenost je posledica samega kapitalističnega sistema. Na daljši rok kapitalističnega gospodarstva ne bo mogoče upravljati na takšen način, da bo nezaposlenost odpravljena. Tržne sile same po sebi ne bodo zmanjšale nezaposlenosti.

Delovna teorija vrednosti: samo delovna sila oz. delo dejansko ustvarjata bogastvo oz. presežno vrednost.

4.5. POSLEDICE NEZAPOSLENOSTI

Finančne posledice.

Socialne posledice: zaposlitev daje ljudem občutek identitete, služba zagotovi obvezno aktivnost, nezaposleni izgubijo zmožnost za strukturiranje psihološkega časa, delo daje občutek ustvarjalnosti, dohodek od dela nudi svobodo in nadzor zunaj dela.

Psihološke reakcije: stopnja duševnega pretresa, zanikanje in optimizem, tesnoba in stiska, vdanost v usodo in prilagoditev.

4.6. PROSTI ČAS

STANLEY PARKER - VPLIV DELA NA PROSTI ČAS

Prosti čas je preostanek časa: čas, ki ostane, ko so izpolnjene druge obveznosti.

Pet vidikov življenja ljudi: delo, delovna obveznosti, nedelavne obveznosti, fiziološke potrebe, prosti čas.

Dejavnosti prostega časa so pogojene z različnimi dejavniki, ki so povezani z načinom, kako ljudje delajo. Pomembni so količina avtonomije pri delu, stopnja angažiranosti, ki jo najdejo v delu in stopnja resničnega zadovoljstva pri delu.

Razširitveni vzorec: delo se razširi v prosti čas, ni jasne delitve. Poklici, ki imajo visoko stopnjo avtonomije, resničnega zadovoljstva pri delu in vključenosti v delu.

Nevtralni vzorec: jasna ločnica med delom in prostim časom. Osrednji življenjski interes predstavljajo družinsko življenje in prosti čas. Poklici, ki imajo srednjo ali nizko stopnjo avtonomije, zahtevajo le nekatere njegove zmožnosti, zadovoljstvo je bolj kot z delom povezano s plačilom in pogoji.

Opozicijski vzorec: delo je ostro ločeno od prostega časa. Poklici, ki nudijo nizko stopnjo avtonomije in ki zahtevajo uporabo le omejenega niza spretnosti ter pogosto ustvarijo občutek sovraštva do dela.

Kritike Parkerja: razen dela Parker ni upošteval nobenih drugih dejavnikov, ne upošteva vpliva razreda na vzorce prostega časa. Parkerjeva analiza je zelo deterministična, saj ne dopušča izbire pri dejavnostih prostega časa, ki ga preživljajo ljudje z istimi poklici.

RHONA RAPOPORT IN ROBERT N. RAPOPORT - PROSTI ČAS IN DRUŽINSKI ŽIVLJENJSKI CIKLUS

Pri oblikovanju prostega časa je družinsko življenje enako pomembno kot delo.

Štiri glavne stopnje v življenjskem ciklusu: adolescenca, mlajša polnoletnost, stopnja graditve, kasnejša leta.

Kritike Rapoportovih: kritizirajo ju zaradi neustrezne teorije in zaradi neustreznih dokazov. Pomen različnih stopenj življenjskega cikla je pogojen družbeno in ne biološko.

KEN ROBERTS - PLURALISTIČNI POGLED NA PROSTI ČAS

Prosti čas vključuje svobodo izbire. Prosti čas ni v celoti nedelo, vendar pa znotraj področja vključuje le tiste dejavnosti, ki so sorazmerno neodvisne.

JOHN CLARKE IN CHAS CRITCHER - PROSTI ČAS V KAPITALISTIČNI BRITANiji

Posamezniki imajo nekaj svobode pri izbiranju prostega časa, vendar jih omejuje kapitalizem. Obstoj kapitalizma oblikuje naravo dela in prostega časa.

EILEEN GREEN, SANDRA HEBRON IN DIANA WOODWARD - SOCIALISTIČNA FEMINISTIČNA TEORIJA

Zasnova patriarhata je temelj naših teoretičnih analiz. Prosti čas lahko opredelimo le subjektivno: ni objektivnega načina, da bi delo in prosti čas ločili neodvisno od mnenja oseb, ki jih preučujemo.